

De logos van Jean Paul Van Bendegem

Godfried-Willem Raes

Ten geleide.

In deze bijdrage komt men alles te weten over een minder gekende kant van Jean Paul Van Bendegem, met name als muzikliefhebber én -uitvoerder, meer bepaald van het experimentele genre. De auteur is oprichter en voorzitter van *Stichting Logos*, Vlaams onderzoeks- en productiecentrum voor experimentele muziek, waar Jean Paul een historische band mee heeft daterend uit zijn studententijd.

Jean Paul kwam bij de toenmalige *Logos werkgroep voor geëngazjeerde avant-garde muziek* (sic) terecht in 1972. Hij speelde vrij goed piano, maar in die beginperiode moesten ook het monochord en de elektronische instrumenten die we zelf hadden ontwikkeld het ontgelden. Het is in grote mate aan zijn inbreng te danken dat we de grenzen van het strikt muzikale gingen uitbreiden in de richting van de sonore poëzie, het lettrisme en de verbosonie. Op het 3e Internationaal Mixed-Media festival, in de Zwarte Zaal van ProKA in Gent, zou het trio bestaande uit Moniek Darge, Jean Paul en ikzelf, een goed deel van het programma aan dit repertoire wijden: Antonin Artaud, François Poyet, Isidore Isou, François Dufrêne. Maar, tijdens de vocale uitvoering van een stuk van Isidore Isou, kregen we alle drie een onbedaarlijke aanstekelijke lachbui, en dienden we de uitvoering zelfs te onderbreken. Een zekere zin voor humor is hem nooit vreemd geweest...

Het zal wel zijn affiniteit met de Britse cultuur zijn, die maakte dat het toch wat mysterieuze werk van Gavin Bryars, die we herhaaldelijk naar Gent brachten, zijn bijzondere belangstelling genoot. Samen brachten we niet alleen zijn *Jesus blood never failed me yet* maar ook stukken zoals *Long Player* en *The perfect crime*. Ook eigen bijdragen aan het Logos repertoire

DAS BELGISCHE HAUS

lädt ein zu einem „SONDERKONZERT“

am Dienstag, dem 25. September 1973 um 19.30 Uhr

KÖLN, Cäcilienstraße 46
(Parkhaus nebenan)

Eintritt: freil

Gruppe Logos
Gent

		
die Vernunft Godfried-Willem Raes	das Genie Monique Darge	der Künstler Jean-Paul van Bendegem
der Elektroniker Peter Boyle	der Techniker Jean-Paul Platteeuw	der Arbeiter Wiljan Van Marcenille

Nachmittags zwischen 15 und 17 Uhr, spielt die Gruppe
in der Schildergasse, am Harsheim-Brunnen.

heeft hij geleverd met stukken zoals *Bol*, dat we publiceerden in de Logos Anthology. Talloze concerten met de Logos groep heeft hij meegespeeld, in binnen- en buitenland. Zo was hij van de partij op onze concerten in Luik in 1972, in het Belgisches Haus, Keulen, in 1973, maar ook op het roemruchte EXPRMTL5 in Knokke, 1974. Daar voerden we *Integratie* uit, een multimediale compositie waarin de manipulatie door de media-industrie werd aan de kaak gesteld. Het decor werd gevormd door de muurschilderingen van

René Margritte in het Casino. De composities die we met hem onder handen namen met de Logos groep omvatten onder meer het minimalisme van La Monte Young, Steve Reich, Terry Riley, Jon Gibson en Frederic Rzewski maar ook heel wat werk geput uit het avant-garde repertoire van het Britse Scratch Orchestra.

Logos was in die tijd gevestigd in een groot herenhuis in de Posternestraat, waar ook Jean Paul een kelderverdieping betrok. Dat Logos ook de naam was van het vrijmetselaars tijdschrift uitgegeven door het Groot-Oosten, wist ik toen nog niet. Dat zou ik pas vele jaren later ontdekken. Wij hadden de naam gewoon ontleend aan mijn compositie *Logos 3:5* waaruit in 1968 de Logos groep in het Gents Conservatorium was ontstaan. De verwijzing naar ratio die erin vervat ligt, moet Jean Paul zeker wel hebben aangesproken. Dat moet ook de reden zijn waarom hij zich in het bijzonder was gaan interesseren voor het werk van Tom Johnson, dat immers geheel en al op tellen en permutaties berust. Zuivere algoritmische muziek was dat, zonder dat er evenwel een computer aan te pas kwam.

Nadat ik in 1973 mijn licentiaat in de musicologie bij Jan L. Broeckx had behaald, werkte ik in 1975 mijn thesis bij Leo Apostel af in de wijsbegeerte. Daarin was ik op zoek gegaan naar onderliggende waarden in de epistemologie, wat me onverbiddeijk deed stoten op de wiskunde en op de logica die eraan ten grondslag lag. Ik zag dat God de wiskunde moest zijn binnengesloten via het begrip oneindigheid. De infinitesimaal rekening evenals de Euclidische meetkunde moesten het ontgelden, want God zat erin verscholen. Maar, laat wiskunde nu uitgerekend de eerste studie van Jean Paul zijn ... Ik moest wel bij hem te rade gaan, om een en ander toch in beginsel en op een formeel aanvaardbare manier in mijn thesis verwerkt te krijgen.

Later zou Jean Paul zich in het onderwerp vastbijten, en met een wiskundige bekwaamheid veel groter dan de mijne, zijn studie van het finitisme tot een goed einde brengen. Finitist zijn we beiden gebleven.

Het begrip van het aftelbaar oneindige moet Jean Paul erg hebben beziggehouden, bij zover zelfs dat hij op een bepaalde dag het artistieke idee had opgevat, om het tellen op cassettebandjes op te nemen. Alle opeenvolgende gehele getallen moesten uitgesproken worden. Daarvoor had hij vele vrienden gevraagd om elk een getallenreeks in de microfoon in te spreken. Hij moet talloze bandjes op die manier hebben laten voltellen. Vanzelfsprekend verliep dat tellen alsmaar trager, omdat het uitspreken van grotere getallen nu eenmaal langer duurt naarmate de getallen groter worden. Hoever hij met dat tellen ooit gekomen is, weet ik niet meer. Dat het ergens werd gestopt, dat staat echter wel vast.

Na het behalen van zijn licentie in de wijsbegeerte, vervulde hij zijn burgerdienst op de universiteit. Wanneer hij die had volbracht, wenkte hem een grootse academische carrière en raakte hij zelfs even in competitie met mijn broer, Koen Raes, om een mandaat. Uiteindelijk kwam hij zo bij de VUB in Brussel terecht en moest hij zijn engagement als vast musicus in de Logos groep wel stopzetten. Dat finitisme had duidelijk zo zijn gevolgen. Dat wil niet zeggen dat hij helemaal uit Logos verdween, want in 1977 behoorde hij mee tot de oprichters van de huidige Stichting Logos, in de raad van bestuur waarvan hij tot vandaag nog steeds zetelt.

Stichting Logos verhuisde in 1978 naar de Kongostraat, en een paar jaar later zouden Jean Paul met zijn toenmalige partner, Lut Ausloos, onze buren worden. Ze hadden het aanpalend huis gekocht. Op vele vlakken bleven we samenwerken en nauw contact houden. Toen het CSV (Centrum voor Seksuele Voorlichting) in 1980 het initiatief nam voor de grote naaktactie op het strand van Blankenberge, zorgde Logos voor de muzikale happening. De dag hadden we niet symbolischer kunnen kiezen: Maria Hemelvaart, 15 augustus. Bij die happening waren zowel Jean Paul, Moniek Darge, Lut Ausloos, Kati Couck en ikzelf vanuit Logos betrokken. Onder obscene politoneel machtsvertoon werden alle 17 deelnemers gearresteerd en opgeleid. Later werden we allemaal veroordeeld voor openbare zedenschennis in aanwezigheid van minderjarigen. Het strafregister dat we eraan overhielden, zouden we lange tijd als een geuzennaam koesteren. Dat gebrek aan puritanisme moet ook wel een bindende factor zijn geweest, want toen het CSV, waarbinnen zowel Moniek Darge als Lut Ausloos actief waren, op zoek was naar kandidaten om een expliciete diareeks op te nemen rond seksualiteit, waren we allemaal opnieuw van de partij...

In de Kongostraat had Logos een kleine concertstudio gebouwd, waar Jean Paul regelmatig de drukke concertactiviteiten volgde. Zijn belangstelling voor «De Stijl» en in het bijzonder voor het werk van Piet Mondriaan bracht hem in 1984 tot de ontdekking van het werk van Jacob Van Domselaer, zowat de enige componist die had gepoogd de inzichten van «De Stijl» naar de muziek te vertalen. Zijn «Proeven van Stijlkunst» voor piano, bracht hij in onze concertstudio in 1984.

Ook toen Logos in 1990 de intussen erg bekende Logos Tetraëder bouwde, was Jean Paul ook niet zover af: immers de Tetraëder is een bij uitstek finitistische en synergetische constructie, uitvoerig beschreven in het werk van Buckminster-Fuller. De enorme gelijkzijdige driehoek die de roestvast stalen gevel van het Logos gebouw in de Bomastraat sedert 2008 kenmerkt, is al evenzeer een verwijzing. Achter die gevel schuilt vandaag

het grote maar ernstig bedreigde Logos robot orkest. Het enige orkest dat als het ware toegesneden is op de realisatie van algoritmische muziek. Muziek als wiskundige logos is daarbij natuurlijk ook nooit ver af.

Aan de historische rol die Jean Paul Van Bendegem heeft gespeeld en, als lid van het bestuur nog speelt, heb ik ook ruim aandacht besteed in het boek dat ik dit jaar schreef over 50 jaar Logos. Voor die rol zijn we hem erg dankbaar.